

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/133581>

Please be advised that this information was generated on 2019-06-26 and may be subject to change.

Een nieuwe levensfase, een nieuwe sport?

Het effect van belangrijke levensgebeurtenissen op starten met sporten

Jasper van Houten, Ralf Hermsen, Gerbert Kraaykamp & Agnes Elling¹

M&M 89 (2): 175-199

DOI: 10.5117/MEM2014.2.HOUT

Summary

A novel life stage, a fresh new sport? Life course transitions and their effect on starting a sport

In this study we establish the effects of major life course events on the odds to start a sport and on the odds to start a competitive sport. To answer our research question we employ retrospective life course data from the Dutch SportersMonitor2010 on 3.540 individuals. Event history analyses show that the chance to start a sport decreases at the moment people start living together or get married, and they have a first child. The chance to start a sport increases when they start working, start living on their own, their children leave the parental home and when they retire. Finally, being active in competitive sport foremost is stimulated by the transition to paid work and leaving the parental home.

Key words: Life course transitions, life events, sport participation, competitive sport, event history analysis

1. Achtergrond en vraagstelling

De maatschappelijke betekenis van sport is de laatste decennia sterk toegenomen, mede vanwege een sterke groei en differentiatie in sportdeelname (Crum, 1991; Elling & Claringbould, 2005), maar ook vanwege een sterk toegenomen functionele benadering van 'sport als middel', en ter bevordering van de volksgezondheid, opvoeding en sociale cohesie (Knoppers, 2006). Het is daarom begrijpelijk dat de georganiseerde sport (NOC/NSF, 2012), samen met nauw bij sport betrokken partijen (Ministerie van VWS, Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen), streeft naar een groei in de sportdeelname (van 65 naar 75 procent), een verhoging van het aandeel

regelmatige sporters (van 50 naar 60 procent), naar een stijging van het aantal sporters dat deelneemt aan competities en wedstrijden (+10 procent), naar meer mensen die voldoende bewegen (van 60 naar 70 procent), en naar meer mensen die lid zijn van een sportvereniging (van 29 naar 35 procent) (zie NOC/NSF, 2012).

Door de vele takken van sport en de verschillende organisatievormen waarin wordt gesport, kunnen personen kiezen voor een sport die het best bij hen past. Deze keuze geschiedt deels op rationele gronden, maar hierbij spelen – veelal impliciet – ook aspecten van sociale binding en onderscheiding een rol (Bourdieu, 1986; 1984; Elling & Claringbould, 2005; Elling, 2007; Van der Meulen & Ultee, 2006). De wensen voor en mogelijkheden om te sporten kunnen uiteraard ook veranderen gedurende het leven. Tiessen-Raaphorst (2010) heeft laten zien dat regelmatige deelname aan sportieve activiteiten gedurende de levensloop sterk afneemt; van bijna 90 procent onder tieners tot 20 procent onder de tachtigjarigen. Bovendien blijken sporters naarmate ze ouder worden ook steeds minder vaak in verenigingsverband te sporten. Deze afname van sportdeelname hangt onder meer samen met ervaren ‘fysieke aftakeling’, zoals lichamelijke problemen en ziekte (Van den Dool, Elling & Hoekman, 2009). Mensen maken bovendien gedurende hun leven allerlei gebeurtenissen mee: ze trouwen, krijgen een baan en soms kinderen, en gaan met pensioen. Een relevante kwestie is daarom of juist deze levensgebeurtenissen gevolgen hebben voor sportbeoefening? Hierop richten wij ons in deze bijdrage.

Een individuele levensloop kan men zien als de opeenvolging van levensfasen die een persoon doorloopt en in elke levensfase is er een (nieuwe) combinatie van mogelijkheden en beperkingen om te sporten (De Haan, 2010). Als gevolg hiervan kan ook de sportparticipatie verschillen per levensfase. Het is van belang te onderkennen dat relevante levensgebeurtenissen, zoals uit het ouderlijk huis gaan, kinderen krijgen en met pensioen gaan, vaak ook lichamelijke, psychische en sociale veranderingen in de levenscondities van een persoon representeren (Tiessen-Raaphorst & De Haan, 2010). Deze ervaren mogelijkheden en beperkingen om te sporten rond belangrijke levenslooptransities zijn naar verwachting vooral van invloed op de beslissing om te starten (en stoppen) met sportactiviteiten (Tiessen-Raaphorst & De Haan, 2010; Kraaykamp, Oldenkamp & Breedveld, 2013). Hiermee bieden deze levensgebeurtenissen een meer inhoudelijke verklaring voor de in sportonderzoek vaak gevonden effecten van leeftijd of levensfase.

Uit eerder onderzoek blijkt dat levensgebeurtenissen sportparticipatie inderdaad kunnen beïnvloeden (Allender, Hutchinson & Foster, 2008).

Het eerdere onderzoek naar sporten en de levensloop richt zich over het algemeen slechts op een of twee levensgebeurtenissen en is vaak gebaseerd op een secundaire analyse van cross-sectionele data die zijn verzameld als onderdeel van een groter, breder onderzoek. In dit onderzoek hanteren we een overkoepelend levensloopperspectief en bestuderen we in hoeverre het meemaken van een zestal belangrijke sociaal-demografische transitities van invloed is op de kans om te starten met sporten. De zes onderzochte transitities zijn: beginnen met betaald werken, zelfstandig gaan wonen, gaan samenwonen of trouwen, het krijgen van een eerste kind, het uit huis gaan van de kinderen, en met pensioen gaan. We kiezen specifiek voor een studie naar het starten met sporten, omdat hier juist inzicht in de rol van transitities kan bijdragen aan de NOC/NSF-doelstellingen om meer mensen aan het sporten en bewegen te krijgen (NOC/NSF, 2012). Om de invloed van de zes transitities op het sportgedrag te bepalen, reconstrueren we voor een groot aantal Nederlanders heel specifiek de sportcarrière en bestuderen we de meegemaakte transitities. Personen beoefenen gedurende hun leven veelal meerdere sporten, deels naast elkaar en deels successievelijk, starten op verschillende momenten, en pakken een gestopte sport soms later weer op. Daarom is het alleen via een levensloopperspectief mogelijk na te gaan in hoeverre sociaaldemografische transitities in het leven van invloed zijn op transitities in de sportcarrière (Seefeldt, Malina & Clark, 2002; Kraaykamp e.a., 2013). Als iemand overweegt te gaan sporten kan dat op veel verschillende manieren. In dit artikel bestuderen we daarom niet alleen ‘gaan sporten’ in algemene zin, maar ook ‘in welk verband’ men dit gaat doen, waarbij we inzoomen op sporten in competitief verenigingsverband. De centrale onderzoeksvraag luidt: *In welke mate wordt de kans om te starten met sporten (in competitiefverenigingsverband) beïnvloed door het meemaken van transitities in de levensloop?*

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden maken we gebruik van unieke, gedetailleerde retrospectieve informatie over de levensloop en het sportgedrag van 2.707 personen van 18 jaar en ouder uit de Sporters-Monitor2010 van het Mulier Instituut en het NOC/NSF. Met een gebeurtenissenanalyse gaan we na welke invloed er van de zes bovengenoemde levenslooptransities uit gaat op het starten met sport (in competitief verenigingsverband).

2. Theorieën en verwachtingen

Hoe levenslooptransities precies van invloed zijn op de sportcarrière kan beter worden begrepen als we transities beschouwen in het licht van het verkrijgen van meer of minder hulpbronnen en/of beperkingen. Door levenslooptransities veranderen namelijk de tijdsrestricties van een persoon, maar mogelijk ook de hoeveelheid sociale, economische, fysieke en culturele hulpbronnen waarover iemand beschikt. Omdat de hier bestudeerde transities op zichzelf geen directe verandering in de fysieke gesteldheid van een persoon met zich meebrengen en we geen school-/opleidingstransities (kunnen) bestuderen, doen we in de onderstaande theoretische uiteenzetting geen uitspraken over veranderingen in de beschikbaarheid van fysieke en culturele hulpbronnen. Ook laten we economische hulpbronnen buiten beschouwing, omdat uit eerder onderzoek blijkt dat financiële beperkingen slechts een zeer kleine rol spelen bij de keuze om wel of niet aan sport te doen (Tiessen-Raaphorst e.a., 2010). Sportdeelname bezit slechts een geringe prijselasticiteit en verandert dus niet erg snel als het duurder, goedkoper of zelfs gratis wordt (Késenne, 2011). Meer specifiek richten we ons hier op veranderde tijdsrestricties en sociale contacten ten gevolge van een meegemaakte levensgebeurtenis.

Vanuit de hulpbronnenbenadering kan allereerst worden gesteld dat het hebben van voldoende vrije tijd een vereiste is voor sportdeelname (Schor, 1991; Gerhuny & Sullivan, 1998). Personen met weinig vrije tijd ervaren simpelweg meer tijdsrestricties, waardoor de kans op deelname aan tijdvragende vrijetijdsactiviteiten kleiner is (Knulst, 1989; Kraaykamp, Van Gils & Van der Lippe, 2009). Hierbij is van belang te onderkennen dat de concurrentiestrijd tussen diverse bezigheden groot is en vrijetijdsactiviteiten over het algemeen als relatief vrijblijvend en minder verplichtend worden gezien (Gershuny & Sullivan, 1998). Hierdoor wordt er gemakkelijker op bezuinigd wanneer prioritaire bezigheden meer tijd vragen, zoals activiteiten gerelateerd aan werk en gezin (Knulst, 1989; Kraaykamp e.a., 2009). Niet-sporters noemen 'weinig tijd' vaak ook als een van de belangrijkste redenen om niet (meer) te sporten. Breedveld en Mulleneers (2011) hebben laten zien dat dit deels een kwestie van prioriteit is, maar dat de tijdsfactor ook daadwerkelijk samenhangt met sportdeelname. Veranderingen in de beschikbaarheid van temporele hulpbronnen, als gevolg van levenslooptransities, kunnen daarom veranderingen in sportparticipatie verklaren.

Ten tweede kan sportparticipatie worden beïnvloed door sociale hulpbronnen. Leden van het sociale netwerk kunnen een persoon stimuleren, maar ook afremmen, om met sporten te starten (Kraaykamp e.a., 2013).

Deze sociale omgevingsstimulans hangt onder meer samen met de sportieve 'habitus', die gekoppeld is aan sociale normbeelden (naar onder meer gender en etniciteit) over sportdeelname (Elling & Claringbould, 2005; Stokvis, 2010; Stuij & Stokvis, 2011). Tegelijkertijd biedt sport ook goede mogelijkheden om (nieuwe) sociale hulpbronnen op te bouwen (Elling, 2007; Tiessen-Raaphorst, 2010). De wens, behoefte en noodzaak om toegang te krijgen tot sociale hulpbronnen via sportdeelname, zal mede afhangen van de mate waarin iemand al over een uitgebreid sociaal netwerk beschikt. Veranderingen in het sociale netwerk kunnen geïnitieerd worden door het meemaken van belangrijke levensgebeurtenissen, waardoor mogelijk het beginnen met sporten kan worden verklaard.

Als iemand gaat sporten is ook de vraag in welke organisatievorm hij/zij dat doet. In verenigingsverband met of zonder wedstrijddeelname, in een commerciële sportschool (fitness), via een ander formeel verband (bv. via school, werk, of buurthuis), of in informeel verband (bv. met vrienden of individueel). Bij het starten van een sport concurreren deze sportvormen als het ware met elkaar en kunnen beschouwd worden als zogenaamde 'competing risks' (Hachen, 1988). Een meer algemene verwachting is dat een individu (vaak onbewust) kiest voor een organisatievorm die het beste past bij zijn/haar levensfase of persoonlijke situatie afhankelijk van de op dat moment ter beschikking bestaande hulpbronnen en aanwezige beperkingen.

Organisatievormen verschillen in de mate waarin beslag wordt gelegd op tijd en de mate waarin ze voorzien in nieuwe sociale contacten. Sporten in competitief verenigingsverband kost het meeste tijd en leidt tot het meest intensieve contact met anderen (Elling, 2007). Dit komt omdat het in vergelijking met andere organisatievormen meer frequente aanwezigheid vraagt op gezette tijden (trainingen, besprekingen en wedstrijden) en daardoor de mate van afstemming met, afhankelijkheid van, en contact met anderen (teamgenoten, trainers, coaches, tegenstanders, arbiters) groter is. Personen sportend in recreatief, commercieel of informeel verband zijn over het algemeen minder aan vaste tijden gebonden en kunnen duur, frequentie en tijdstip van sporten grotendeels zelf bepalen.

Wij gaan er hier vanuit dat vooral temporele en sociale hulpbronnen van een persoon gerelateerd zijn aan aspecten van de sportcarrière. Ze bieden een verklaring voor zowel sportparticipatie als voor de verkozen organisatievorm. Specifiek het meemaken van bepaalde levenslooptransities beïnvloedt de hoeveelheid temporele en sociale hulpbronnen waardoor sporten (in competitief verenigingsverband) meer of minder aantrekkelijk wordt (Elling, 2007; Tiessen-Raaphorst & De Haan, 2010). Omdat de hoeveel-

heid hulpbronnen van een persoon niet expliciet zijn gemeten, gebruiken we de levenslooptransities bij het afleiden van hypothesen. Voor zes transities uit de SportersMonitor2010 werken we hieronder de theoretische redenering in relatie tot tijdsrestricties en sociale hulpbronnen nader uit.

2.1 Transitie: starten met betaald werk

Wanneer een persoon betaald werk gaat verrichten, veranderen zijn levensomstandigheden aanzienlijk. Voordat iemand begint met werken is hij of zij meestal scholier, student, werkloos of huisman/-vrouw. Veelal wordt betaald werk vervolgens de belangrijkste dagtaak en neemt het veel tijd in beslag (Szalai, 1973) waarbij geldt dat werktijden (veelal) vastliggen. Beginnen met werken levert zodoende meer tijdsrestricties op (Kraaykamp e.a., 2009). Als we deze redenering toepassen op sport wordt de kans op sportparticipatie dus kleiner als een individu gaat werken en over minder vrije tijd beschikt (Nomaguchi & Bianchi, 2004). Naast een afname van vrije tijd levert gaan werken meer sociale hulpbronnen op. Voor personen die beginnen met werken wordt het sociale netwerk uitgebreid met nieuwe werk gerelateerde contacten, bestaande uit collega's en zakenrelaties. Hierdoor neemt ook de noodzaak om te sporten vanwege sociale redenen af. Dit leidt tot de hypothese: *Beginnen met betaald werk verkleint de kans om te starten met een sport*. Deelname aan competitieve verenigingssport kost in vergelijking met deelname aan de andere organisatievormen veel meer tijd, is het moeilijkst te organiseren en levert de meeste nieuwe contacten op. Doordat een persoon die start met betaald werken minder vrije tijd heeft, en nieuwe sociale contacten via het werk opbouwt, past competitieve verenigingssport relatief slecht. Hij of zij zal minder behoefte hebben aan contactuitbreiding via sport en relatief veel moeite hebben om competitiesport in te passen in het werkzame leven. We verwachten daarom het volgende: *Starten met betaald werken verkleint de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband, in vergelijking met starten met sporten in ander verband*.

2.2 Transitie: zelfstandig gaan wonen

In het ouderlijke gezin hoeft een kind over het algemeen weinig taken uit te voeren en hoeft niet zelfstandig in het levensonderhoud te voorzien. Indien een persoon het ouderlijk huis verlaat en zelfstandig gaat wonen, verandert deze situatie. Activiteiten, die in het ouderlijk huis verzorgd werden door ouders, moeten nu zelf worden uitgevoerd. De beschikbare vrije tijd neemt hierdoor af; tijdsrestricties worden groter. Ook is het waarschijnlijk dat sociale hulpbronnen veranderen door het zelfstandig gaan wonen. Sociale contacten zijn in het ouderlijk gezin als vanzelfsprekend verbonden aan

familie, vrienden (van de ouders) en de buurt. Bij het verlaten van het ouderlijk huis wijzigt deze sociale context en neemt de hoeveelheid sociale hulpbronnen af. Gaan sporten zou dit kunnen compenseren. Omdat we echter vermoeden dat de toegenomen tijdsrestricties hier het meest relevant zijn, is onze verwachting: *Zelfstandig gaan wonen verkleint de kans om te starten met een sport*. Als het gaat om een keuze voor de organisatievorm lijken echter de sociale aspecten doorslaggevend. Deelname aan competitieve verenigingssport levert in vergelijking met de andere organisatievormen veel sociale hulpbronnen op. De ‘social motivation theory’ (Hills, Argyle & Reeves, 2000) veronderstelt dat personen onder tijdsdruk vooral activiteiten met sociale opbrengsten kiezen (Kraaykamp e.a., 2009). Door een afname van vanzelfsprekende sociale hulpbronnen, gerelateerd aan het wonen in het ouderlijk huis, is de noodzaak groter om nieuwe sociale contacten op te doen als men een zelfstandig huishouden voert. Onze verwachting is: *Zelfstandig gaan wonen vergroot de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband, in vergelijking met starten met sporten in ander verband*.

2.3 Transitie: huwen of samenwonen

Huwen of gaan samenwonen heeft belangrijke consequenties voor de hoeveelheid hulpbronnen waarover iemand beschikt. Om te beginnen kunnen de kosten voor diverse activiteiten en levensonderhoud worden gedeeld. Dit betreft niet alleen de financiële kosten voor wonen en leven, maar vooral ook huishoudelijke taken. Als gevolg van dit schaalvoordeel neemt voor een persoon in principe de hoeveelheid beschikbare vrije tijd toe. Echter, doordat activiteiten verdeeld en gedeeld moeten worden, krijgen individuen die gaan samenwonen of trouwen ook te maken met een zogenaamd gezamenlijk tijdsbudget (Kraaykamp e.a., 2009). De mate waarin iemand over vrije tijd beschikt, is hierdoor niet meer alleen afhankelijk van de activiteiten die men zelf wil (en moet) ondernemen, maar dient men aan te passen aan de activiteiten van de partner. Wellicht belangrijker is echter dat men normaal gesproken ook activiteiten samen onderneemt. Voordat men gaat samenwonen of trouwen heeft men vaak al enige tijd een relatie en kan er al sprake zijn van een gezamenlijk tijdsbudget, maar dit gedeelde budget zal groter worden wanneer men gaat samenwonen of trouwen door een intensivering van de relatie. Vooral dit maakt dat het ondanks de genoemde schaalvoordelen, moeilijk kan zijn om vrij beschikbare tijd voor sporten te vinden. Gaan samenwonen zorgt ook voor meer sociale hulpbronnen; men verkrijgt -als het goed is- niet alleen een hechtere band en meer contact met de partner, maar ook met zijn/haar familie, vrienden en

kennissen. Uit de met samenwonen of trouwen gepaard gaande afname van de beschikbare vrije tijd en mindere behoefte aan nieuwe sociale contacten volgt de verwachting: *Gaan samenwonen of trouwen verkleint de kans om te starten met een sport*. Door de toename aan tijdsrestricties en meer toegang tot sociale hulpbronnen wordt het tevens minder aantrekkelijk om deel te nemen aan een competitieve verenigingssport met de daarbij horende sterke verplichtingen. We formuleren de volgende hypothese: *Gaan samenwonen of trouwen verkleint de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband, in vergelijking met starten met sporten in ander verband*.

2.4 Transitie: krijgen van een eerste kind

De geboorte van een kind zorgt -naast plezier en liefde-, vooral voor een extra gezinslid dat veeleisend en in grote mate afhankelijk van de ouders is (Minnen & Glorieux, 2004). Van Baelen (2003) beargumenteert dat de komst van kinderen niet alleen leidt tot meer huishoudelijk werk, maar ook tot nieuwe taken en verantwoordelijkheden die men voorheen niet had, zoals opvoeden en verzorgen, waardoor de hoeveelheid vrij besteedbare tijd afneemt. Hierdoor zal de deelname aan sporten dalen. Als het gaat om sociale contacten van ouders dan is de verwachting dat deze door het krijgen van kinderen zullen toenemen. Ouders ontmoeten via hun kinderen anderen in vergelijkbare situaties op zwangerschapsgym, de crèche of het kinderdagverblijf. Hierdoor groeien nieuwe vriendschappen waardoor de noodzaak om contacten op te doen via sporten minder groot is. Al met al is duidelijk dat: *Krijgen van het eerste kind verkleint de kans om te starten met een sport*. Uit bovenstaande redenering volgt ook dat een qua tijd en sociale omgang belastende competitieve verenigingssport minder goed bij 'jonge' ouders past. Zij ervaren meer tijdsrestricties en minder noodzaak om vrienden te ontmoeten via alternatieve routes waardoor het beoefenen van een wedstrijdsport minder goed bij hen past. Dit leidt tot de volgende hypothese: *Krijgen van het eerste kind verkleint de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband, in vergelijking met starten met sporten in ander verband*.

2.5 Transitie: uit huis gaan van kinderen

Een belangrijke transitie wat later in de levensloop is het uit huis gaan van (volwassen) kinderen. Op dat moment daalt de directe zorg van ouders voor hun kinderen sterk (De Haan, 2010). Ze hoeven namelijk minder in de verzorging en het levensonderhoud van hun kinderen te voorzien dan wanneer hun kinderen nog thuiswonend zijn. Voor achterblijvende ouders neemt de hoeveelheid beschikbare vrije tijd toe en de ervaren tijdsrestricties om te

sporten nemen af. Ook verkleint of verdwijnt het sociale netwerk dat ouders via hun kinderen hadden. Wanneer kinderen thuis wonen, onderhouden de ouders vaak contact met de (ouders van) vrienden van hun kinderen. De veronderstelling is dat deze contacten afnemen wanneer kinderen het huis uit gaan. Gaan sporten levert dan nieuwe mogelijkheden op om vrienden te maken en sociale contacten op te doen. Bovengenoemde argumenten doen ons verwachten dat: *Uit huis gaan van kinderen vergroot de kans om te starten met sport.* Vanwege de afname van de sociale hulpbronnen bij het uit huis gaan van een kind in combinatie met een toegenomen hoeveelheid vrije tijd, past competitieve verenigingssport hier in vergelijking met de andere vormen goed bij. We zijn ons er van bewust dat het uit huis gaan van kinderen voor veel ouders pas op wat latere leeftijd plaatsvindt, wanneer competitieve verenigingssport minder gebruikelijk is. We merken hierbij echter op dat het hierbij niet alleen gaat om fysieke zware contact- en teamsporten zoals boksen of voetbal. Mensen kunnen op latere leeftijd nog prima wedstrijden hardlopen, tennissen of bridgen. Daarbij controleren we in onze analyse voor leeftijd. We formuleren de hypothese: *Uit huis gaan van kinderen vergroot de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband, in vergelijking met starten met sporten in ander verband.*

2.6 Transitie: met pensioen gaan

In Nederland heeft vooralsnog iedere inwoner van 65 jaar en ouder het recht om te stoppen met betaalde arbeid. Een groot deel gaat echter al voor het bereiken van het 65-ste jaar met pensioen; de gemiddelde pensioenleeftijd in 2010 was 62,7 jaar (CBS-Statline). Als mensen met pensioen gaan, verkrijgen ze allereerst meer vrije tijd die ze kunnen besteden aan sport. Voor de pensionering was men namelijk (veel) tijd kwijt aan werk (zie transitie starten met werken). Door pensionering neemt echter het aantal sociale contacten af. Veel relaties en vriendschappen die werden opgebouwd in het werkzame leven houden geen stand of verwateren bij pensionering. Sporten zou dan een alternatief kunnen zijn om nieuwe vriendschappen op te bouwen. De hypothese luidt: *Met pensioen gaan vergroot de kans om te starten met sport.* Evenals bij het uit huis gaan van kinderen past competitiesport in verenigingsverband relatief goed bij het leven van een gepensioneerde; de hoeveelheid vrije tijd neemt immers door pensionering toe, terwijl de sociale hulpbronnen erdoor afnemen. Wederom vermelden we dat we uiteraard rekening houden met leeftijd wanneer we deze verwachting toetsen. We formuleren de hypothese: *Met pensioen gaan vergroot de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband, in vergelijking met starten met sporten in ander verband.*

3. Data, metingen en onderzoeksoptzet

3.1 Data

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden gebruiken we individuele levensloopgegevens uit de SportersMonitor2010. Het Mulier Instituut is vanwege haar expertise op het gebied van sportonderzoek door NOC/NSF benaderd om de rapportage voor deze SportersMonitor uit te voeren. De doelpopulatie van de SportersMonitor is de niet-geïstitutionaliseerde Nederlandse bevolking wonend in particuliere huishoudens. Als steekproefkader is het 'GfK ConsumerJury Panel' gebruikt. Dit panel biedt een representatieve afspiegeling van de Nederlandse populatie van 15 jaar en ouder op de kenmerken leeftijd, geslacht, regio en opleidingsniveau. In totaal hebben 4.031 personen (netto respons van 67,2 procent) de vragenlijst in de veldwerkperiode ingevuld. Om de netto steekproef representatief te maken voor de doelpopulatie heeft er een weging plaatsgevonden naar leeftijd*geslacht en opleiding. Vervolgens is er op randtotaal gewogen naar etniciteit. Het laagste gewicht is 0,47 en de hoogste 3,15.

De SportersMonitor2010 is afgenomen met een CAWI-vragenlijst. In ons artikel is er voor gekozen om de sportloopbanen van personen van minimaal achttien jaar oud te analyseren. Aan 2.707 van de 3.540 volwassen respondenten (76,5 procent) zijn retrospectieve vragen gesteld over hun sportparticipatie. Het betreft hier de personen die in hun leven minstens één sport regulier (minimaal eens per 14 dagen), of periodiek intensief (vier dagen per jaar gedurende een groot deel van de dag) hebben beoefend. De 833 volwassen respondenten die in hun leven helemaal nooit, of nooit regulier, en nooit periodiek intensief hebben gesport, zijn uit de dataset verwijderd omdat van deze mensen geen levensloopgegevens zijn verzameld. De uiteindelijke dataset bestaat daarmee uit 2.707 respondenten die in hun leven minstens één sport regulier of periodiek intensief beoefenden.

Per respondent zijn persoon-jaar combinaties (rijen) gecreëerd voor alle relevante jaren lopend van het achttiende tot en met het 65ste levensjaar. De door ons bestudeerde transitie vinden grotendeels in dit deel van de levensloop plaats. Voor alle respondenten bestuderen we de levensloop vanaf het 18^e levensjaar; vanaf het 18^e levensjaar zijn derhalve persoon-jaar combinaties aangemaakt. Voor respondenten die in 2010 ouder waren dan 65 jaar zijn geen persoon-jaar combinaties na het 65ste levensjaar gecreëerd. De reden hiervoor is dat na het 65ste levensjaar geen van de zes hier bestudeerde levensgebeurtenissen meer werd meegemaakt. Respondenten die in 2010 jonger waren dan 65 jaar, zitten van hun achttiende tot en met de leeftijd in 2010 in het persoon-jaar bestand.

Respondenten hebben in alle jaren in het persoon-jaar bestand de kans om te starten met een sport. De 'risk set' bestaat derhalve uit alle persoon-jaar combinaties van de respondenten in het persoon-jaar bestand. Hierbij moet vermeld worden dat men een maximum van tien sporten kon rapporteren; alleen de tien meest beoefende sporten zijn gerapporteerd. Zes respondenten in de SportersMonitor2010 bleken al voor het achttiende levensjaar tien sporten te hebben beoefend. Daarmee hebben ze in de risk-set formeel niet meer de kans om te beginnen met sporten. Deze respondenten zijn daarom verwijderd. Ook de vier respondenten met 25 of meer persoon-jaar combinaties waarin ze al tien sporten hadden beoefend en dus niet meer de kans liepen om te starten met een sport zijn uit de 'risk set' verwijderd. Er zijn vervolgens nog 532 persoon-jaar combinaties waarin een respondent tien sporten heeft beoefend. Het gaat hier om slechts 0,8 procent van het totaal aantal van 70.631 persoon-jaar combinaties. We kiezen er daarom voor om deze niet uit de 'risk set' te verwijderen. Gemiddeld genomen heeft een respondent 26,1 persoon-jaar combinaties ($70.631/2.707$) in de 'risk set'.

3.2 Operationalisatie van de variabelen

Onze eerste afhankelijke variabele is *starten met sport*. Aan respondenten is met behulp van een toonblad gevraagd welke sporten ze in de afgelopen twaalf maanden beoefenden en welke sporten ze ooit hebben beoefend (minimaal eens per veertien dagen).² Vervolgens is de respondent gevraagd aan te geven op welke leeftijd hij/zij met deelname begon. Men kon per sport maximaal vijf startleeftijden opgeven. Op basis van deze levensloopgegevens is er een variabele gecreëerd waarbij de waarde 1 is toegekend als een respondent in een jaar startte met een sport. Dit geldt ook voor de 560 persoon-jaar combinaties (0,8 procent) waarin respondenten gestart zijn met het beoefenen van meer dan één sport. Respondenten kunnen dus met meerdere sporten tegelijkertijd starten. In alle andere jaren hebben de respondenten de waarde '0' gekregen.

Onze tweede afhankelijke variabele is *starten met sporten in competitief verenigingsverband*. In de SportersMonitor 2010 is onderscheid gemaakt tussen competitieve verenigingssport (verenigingssport met deelname aan wedstrijden), recreatieve verenigingssport (verenigingssport zonder deelname aan wedstrijden), andere formele organisatievormen (zoals commerciële sportscholen of buurthuizen) en informele organisatievormen (zoals alleen sporten of sporten met vrienden/familie). Op basis van deze

informatie is in de jaren waarin een respondent gestart is met sporten in competitief verenigingsverband de waarde '4' toegekend. De waarden '3', '2' en '1' zijn toegekend in de jaren waarin een respondent is gestart met sporten in respectievelijk recreatief verenigingsverband, ander formeel verband en een informeel verband. In de jaren waarin niet werd gestart met een sport hebben de respondenten de waarde '0' gekregen. In de 302 persoon-jaar combinaties (0,4 procent) waarin respondenten startten met het beoefenen van twee of meer sporten in verschillende organisatievormen is gekozen voor toewijzing aan de meest intensieve organisatievorm; de activiteit die het meeste (vrije) tijd kost en leidt tot de meeste nieuwe sociale contacten.

De zes levenslooptransities zijn in de SportersMonitor 2010 in kaart gebracht met een retrospectieve vraagstelling, te weten: *beginnen met werken, zelfstandig gaan wonen, gaan samenwonen of trouwen, krijgen van een eerste kind, het uit huis gaan van kinderen en met pensioen gaan*. Voor elke transitie geldt dat een respondent de waarde '1' heeft toegewezen gekregen in het jaar waarin de betreffende transitie is meegemaakt. Echter, mensen kunnen soms op voorhand al bepaald gedrag vertonen gebaseerd op de kennis dat ze een transitie gaan meemaken. Om deze reden hebben we respondenten ook de waarde '1' toegewezen in het jaar voorafgaand aan het meemaken van de transitie (anticipeerjaar). Naast anticipeereffecten zijn er ook zogenaamde na-ijleffecten omdat transities pas na enige tijd van invloed zijn. Om hiermee rekening te houden is ook de waarde '1' toegekend in het jaar nadat een transitie heeft meegemaakt (na-ijljaar). In alle andere jaren is de waarde '0' toegewezen. Met deze exercitie wordt tevens rekening gehouden met een zekere onzekerheidsmarge bij het beantwoorden van retrospectieve vragen.

We nemen diverse controlevariabelen mee in de analyses. Omdat onderzoek laat zien dat mannen en vrouwen (vaak) voor verschillende organisatievormen kiezen (Breedveld e.a., 2010) is allereerst geslacht (man = 1 en vrouw = 0) meegenomen. Ouderen nemen mede vanuit het oogpunt van ervaren fysieke restricties minder deel aan sport (Van den Dool e.a., 2009). Daarom is *leeftijd* meegenomen als continue variabele, variërend van achttien tot en met 65 jaar. De continue variabele *periode* indiceert een mogelijke positieve ontwikkeling in de algemene belangstelling voor sport: of starten met sporten in de loop der tijd steeds vaker (of minder vaak) voorkomt. De variabele *periode* loopt van 1948 tot en met 2010. Het *opleidingsniveau* (hoogst voltooide of huidige gevolgde opleiding) is gemeten in drie categorieën: laag (1), gemiddeld (2) of hoog (3).³ Diverse empirische studies bevestigen dat culturele hulpbronnen van invloed kunnen zijn op sportparticipatie: hoe hoger iemand is opgeleid, des te groter is de kans

om deel te nemen aan sport (Farrell & Shields, 2002; Lunn, 2010; Scheerder, Vanreusel, Taks, & Renson, 2002; Stamm & Lamprecht, 2005; Van Tuyckom & Scheerder, 2008). *Etniciteit* is gecodeerd in drie categorieën, te weten: autochtoon (0), niet-westerse allochtoon (1) en westerse allochtoon (2). Een niet-westerse allochtoon is afkomstig uit landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije.

We houden tevens rekening met de invloed van het *aantal sporten* dat iemand in een persoon-jaar beoefent, omdat dit effect kan hebben op de kans om te starten met een nieuwe additionele sport. Dit is gemeten exclusief de sporten waarmee een respondent in hetzelfde persoon-jaar begon. Om na te gaan of *sportparticipatie in de jeugd* effect heeft op de kans om te starten met een sport, wordt aan respondenten die tussen het achtste en twaalfde levensjaar minstens één jaar lang één of meerdere sporten hebben beoefend de waarde '1' toegewezen, terwijl aan niet-sporters in die leeftijd de waarde '0' is toegekend. Een overzicht van de beschrijvende statistieken voor de afhankelijke variabelen, de levenslooptransities en de controlevariabelen staan weergegeven in tabel 1.

Voor de analyses van het starten met een sport (0/1) gebruiken we een logistische gebeurtenissenanalyse. De afhankelijke variabele starten met sporten in competitief verenigingsverband bestaat uit vijf categorieën. Om die reden is gebruik gemaakt van een multinomiale logistische gebeurtenissenanalyse. Hierbij is het starten in competitief verenigingsverband steeds de referentiecategorie en zijn de parameters geschat op basis van de kansverhouding van elke andere categorie versus competitief verenigingsverband (Lammers e.a., 2007).

Tabel 1 Beschrijving van de variabelen

	N persoon-jaar combinaties	Min.	Max.	Gemiddelde	Percentage	S.D.
Starten met een sport in het algemeen						
• Niet gestart	65.600				92,9	
• Wel gestart	5.030				7,1	
Totaal	70.631				100,0	
Starten met sporten in competitief verenigingsverband						
• Gestart met sporten in competitief verenigingsverband	639				0,9	
• Gestart met sporten in recreatief verenigingsverband	1.204				1,7	
• Gestart met sporten in ander formeel verband	1.101				1,6	
• Gestart met sporten in informeel verband	2.087				3,0	
• Niet gestart met een sport	65.600				92,9	
Totaal	70.631				100,0	
Gaan beginnen met werken						
• Begint niet met werken	66.160				93,7	
• Begint wel met werken	4.471				6,3	
Totaal	70.631				100,0	
Zelfstandig gaan wonen						
• Gaat niet zelfstandig wonen	65.102				92,2	
• Gaat wel zelfstandig wonen	5.529				7,8	
Totaal	70.631				100,0	
Gaan samenwonen of trouwen						
• Gaat niet samenwonen of trouwen	64.751				91,7	
• Gaat wel samenwonen of trouwen	5.880				8,3	
Totaal	70.631				100,0	
Het krijgen van het eerste kind						
• Krijgt geen eerste kind	66.239				93,8	
• Krijgt wel het eerste kind	4.392				6,2	
Totaal	70.631				100,0	
Het uit huis gaan van kinderen						
• Kinderen gaan niet uit huis	68.643				97,2	
• Kinderen gaan wel uit huis	1.987				2,8	
Totaal	70.631				100,0	

BRON: SportersMonitor, 2010 ($N_{resp. (starten)} = 2707$)

	N persoon-jaar combinaties	Min.	Max.	Gemiddelde	Percentage	S.D.
Met pensioen gaan						
• Gaat niet met pensioen	69.713				98,7	
• Gaat wel met pensioen	917				1,3	
Totaal	70.631				100,0	
Etniciteit						
• Autochtoon	58.283				82,5	
• Westerse allochtoon	5.572				7,9	
• Niet-westerse allochtoon	6.776				9,6	
Totaal	70.631				100,0	
Man	70.631				50,0	
Leeftijd	70.631	18	65	34,9		12,2
Periode	70.631	1948	2010	1992		13,2
Opleidingsniveau						
• Laag	22.934				32,5	
• Midden	27.900				39,5	
• Hoog	19.796				28,0	
Totaal	70.631				100,0	
Aantal sporten	70.631	0	10	1,06		1,3
Sportparticipatie in de jeugd	70.631				0,57	

BRON: SportersMonitor, 2010 ($N_{resp. (starten)} = 2707$)

4. Resultaten

4.1 Starten met een sport

Tabel 2 geeft de resultaten weer van de logistische gebeurtenissenanalyse van de kans om te starten met een sport.⁴ In model 1 zijn de controlevariabelen geslacht, leeftijd, periode en etniciteit opgenomen. Uit het model blijkt dat de kans om te starten met een sport voor mannen 12,7 procent kleiner is dan voor vrouwen ($b = -0,120$). Ook leeftijd is negatief geassocieerd met de kans om te starten met een sport ($b = -0,033$); ieder jaar dat een persoon ouder wordt, neemt de kans om te starten met een sport met 3,3 procent af. Dat sporten in de loop der tijd aan populariteit heeft gewonnen blijkt uit het effect van periode ($b = 0,030$); elk decennium neemt de kans om te starten met een sport toe met 34,4 procent. Tot slot blijkt uit model 1 dat

niet-westerse allochtonen 9,6 procent minder kans hebben om te starten met een sport dan autochtonen ($b = -0,092$).

In model 2 zijn het aantal beoefende sporten, sportparticipatie in de jeugd en het opleidingsniveau toegevoegd. De effecten van de controlevariabelen veranderen nauwelijks, alleen blijken nu ook westerse allochtonen minder kans te hebben om te starten met een sport dan autochtonen. Het aantal beoefende sporten heeft onverwachts een positief effect op gaan sporten; per sport wordt de kans een nieuwe sport te beginnen 6,5 procent groter ($b = 0,063$). Blijkbaar is een sportieve interesse juist een stimulans om aan nog meer sporten te gaan doen. Als een persoon in de jeugd aan sport heeft gedaan, is de kans 16,9 procent groter om als volwassene te starten met een sport dan wanneer men niet aan sport deed ($b = 0,156$). Tot slot kan uit model 2 worden afgeleid dat personen met een middelbaar opleidingsniveau en een hoog opleidingsniveau respectievelijk 17,3 procent, en 37,6 procent meer kans hebben om te starten met een sport, dan mensen met een laag opleidingsniveau.

In model 3 voegen we de dynamisch gemeten levenslooptransities toe. Uit de resultaten blijkt dat starten met betaald werk en zelfstandig gaan wonen in tegenstelling tot de verwachtingen positieve gevolgen hebben voor de kans om te starten met een sport. Starten met werk vergroot de kans om te beginnen met een sport met 17,5 procent ($b = 0,162$), terwijl ook zelfstandig gaan wonen de kans met 19,2 procent doet toenemen ($b = 0,176$). Gaan samenwonen of trouwen heeft geen significant effect op de kans om te starten met een sport. Het krijgen van een eerste kind heeft volgens verwachting een negatieve invloed op de kans om te starten met sport ($b = -0,218$); het krijgen van een eerste kind, verkleint de kans om te starten met een sport met 24,4 procent. Uit huis gaan van de kinderen en met pensioen gaan vergroot inderdaad de kans om te starten met een sport met achtereenvolgens 31,4 procent ($b = 0,273$) en 121,4 procent ($b = 0,795$). De veronderstelde vermindering van zorgverplichtingen heeft zoals verwacht positieve gevolgen voor sportbeoefening.

4.2 Starten met sporten in competitief verenigingsverband

We hebben een multinomiale logistische gebeurtenissenanalyse uitgevoerd op de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband versus de kans om te starten met sporten in recreatief verenigingsverband, ander formeel verband, informeel verband en niet starten met sporten. In tabel 3 presenteren we resultaten van een multinomiale logistische gebeurtenissenanalyse van de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband versus de kans om te starten met sporten in informeel

verband. Er is voor gekozen om alleen de resultaten te presenteren en bespreken die betrekking hebben op het grootste contrast, namelijk tussen de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband en de kans om te starten met sporten in informeel verband.

Uit de resultaten blijkt dat starten met betaald werken geen significant effect heeft op de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband in vergelijking met het starten in informeel verband. Zelfstandig gaan wonen heeft daarentegen wel een positief effect ($b = 0,216$) op het starten met sporten een competitief verenigingsverband; de kans is dan 24,1 procent groter dan de kans te starten in een informeel verband. Zoals verwacht blijkt bij samenwonen of trouwen de kans kleiner (44,7 procent) te zijn, om te starten in competitief verenigingsverband (in vergelijking met een informeel verband). Het krijgen van het eerste kind en ook het uit huis gaan van kinderen heeft geen effect op de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband. Tot slot blijkt met pensioen gaan conform verwachting een positief effect te hebben ($b = 0,596$) op de kans om een competitief verenigingsverband te verkiezen boven een informeel verband; deze kans is 81,5 procent groter wanneer iemand met pensioen gaat.⁵

Van de controlevariabelen blijkt vooral het aantal al beoefende sporten relevant. Per beoefende sport neemt de kans om bij een nieuwe sport voor een competitief verenigingsverband te kiezen (in vergelijking met een informeel verband) af met 4,6 procent ($b = -0,045$). Sportparticipatie in de jeugd heeft daarentegen een positief effect op de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband ($b = 0,290$); als een persoon in de jeugd aan sport heeft gedaan, is de kans om als volwassene bij het starten van een sport voor een competitief verenigingsverband te kiezen boven een informeel verband 33,7 procent groter dan wanneer iemand in de jeugd nooit sportte. Verder geven mannen in vergelijking met vrouwen vaker de voorkeur aan sporten in competitief verenigingsverband; deze kans is 67,8 procent groter dan voor vrouwen ($b = 0,518$). De kans voor een persoon om te starten met sport in competitief verenigingsverband wordt kleiner met het ouder worden ($b = -0,009$). Daarnaast neemt de kans om met sporten in competitief verenigingsverband te verkiezen boven een informeel verband per decennium af met 34,4 procent ($b = -0,030$). Tot slot blijken niet-westerse allochtonen in vergelijking met autochtonen minder vaak de voorkeur geven aan sporten in competitief verenigingsverband in vergelijking met sporten in informeel verband ($b = -0,290$).

Tabel 2 Logistische gebeurtenissenanalyse van de kans om te starten met een sport in het algemeen

	Model 1			Model 2			Model 3		
	-b	s.e.	Exp(B)	-b	s.e.	Exp(B)	-b	s.e.	Exp(B)
Controlevariabelen									
Man	-0,120***	0,030	0,887	-0,165***	0,030	0,848	-0,169***	0,030	0,844
Leeftijd	-0,033***	0,001	0,968	-0,030***	0,001	0,971	-0,030***	0,002	0,970
Periode	0,030***	0,001	1,030	0,027***	0,001	1,027	0,027***	0,001	1,027
Etniciteit									
• Autochtoon (ref.)									
• Niet-westerse allochtoon	-0,092*	0,050	0,912	-0,108*	0,050	0,898	-0,108*	0,050	0,898
• Westerse allochtoon	-0,066	0,057	0,936	-0,083 ⁺	0,057	0,920	-0,083 ⁺	0,057	0,921
Aantal sporten				0,063***	0,011	1,065	0,064***	0,011	1,066
Sportparticipatie in de jeugd				0,156***	0,033	1,169	0,155***	0,033	1,168
Opleidingsniveau				0,160***	0,020	1,173	0,155***	0,020	1,167
Transities ^a									
• Gaan beginnen met werken							0,162**	0,054	1,175
• Zelfstandig gaan wonen							0,176***	0,052	1,192
• Gaan samenwonen of trouwen							0,047	0,053	1,048
• Het krijgen van het eerste kind							-0,218***	0,066	0,804
• Het uit huis gaan van kinderen							0,273**	0,096	1,314
• Met pensioen gaan							0,795***	0,128	2,214
Constante	-2,748***	0,065	0,064	-3,145***	0,076	0,043	-3,165***	0,082	0,042
Model Chi-kwadraat	858,585			1014,081			1096,494		
Vrijheidsgraden	5			8			14		
N persoon-jaar combinaties	70.631			70.631			70.631		
Verklaringskracht (Nagelkerke R ²)	0,030			0,035			0,038		

***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05, ⁺p<0,10 (enkelzijdige toetsing)

^a Resultaten van een sensitiviteitsanalyse waarbij de zes transities separaat zijn toegevoegd verschillen niet wezenlijk van de bovenvermelde resultaten.

BRON: SportersMonitor, 2010 (N_{esp.} = 2707)

Tabel 3 Multinomiale logistische gebeurtenissenanalyse van de kans om te starten met sporten in competitief verenigingsverband versus de kans om te starten met sporten in informeel verband

	Comp. verenigingsverband vs. Informeel verband (ref.)		
	-b	s.e.	Exp(B)
Controlevariabelen			
Man	0,518***	0,096	1,678
Leeftijd	-0,009*	0,005	0,991
Periode	-0,030***	0,004	0,971
Etniciteit			
• Autochtoon (ref.)			
• Niet-westerse allochtoon	-0,290*	0,176	0,748
• Westerse allochtoon	-0,168	0,185	0,846
Aantal sporten			
Sportparticipatie in de jeugd	-0,045 ⁺	0,034	0,956
Opleidingsniveau	0,290**	0,102	1,337
Transities^a			
• Gaan beginnen met werken	0,086	0,150	1,090
• Zelfstandig gaan wonen	0,216 ⁺	0,148	1,241
• Gaan samenwonen of trouwen	-0,370*	0,166	0,691
• Het krijgen van het eerste kind	0,062	0,198	1,064
• Het uit huis gaan van kinderen	-0,259	0,346	0,772
• Met pensioen gaan	0,596 ⁺	0,396	1,815
Constante	-0,151***	0,241	
Model Chi-kwadraat	1502,24		
Vrijheidsgraden	56		
N persoon-jaar combinaties	70.631		
Verklaringskracht (Nagelkerke R ²)	0,042		

***p<0.001, **p<0.01, *p<.05, ⁺p<0.10 (enkelzijdige toetsing)

^a Resultaten van een sensitiviteitsanalyse waarbij de zes transities separaat zijn toegevoegd verschillen niet wezenlijk van de bovenvermelde resultaten.

BRON: SportersMonitor, 2010 (N_{resp.} = 2707)

5. Conclusie en discussie

In dit onderzoek stond de vraag centraal welke levensloopgebeurtenissen van invloed zijn op het beginnen met sporten (in competitief verenigingsverband). Om deze vraag te beantwoorden is nagegaan in hoeverre zes relevante levenslooptransities, te weten starten met betaald werken,

zelfstandig gaan wonen, gaan samenwonen of trouwen, het krijgen van het eerste kind, het uit huis gaan van kinderen en met pensioen gaan, een rol spelen bij het starten met een sport en op het verband waarin mensen dat doen. Om onze onderzoeksvragen te beantwoorden is carrière-informatie gebruikt van 2.707 respondenten uit de SportersMonitor2010. In de Sporters-Monitor 2010 is zowel de sportcarrière achterhaald als ook informatie over de leeftijd waarop de zes levenslooptransities hebben plaatsgevonden. Via gebeurtenis-analyse is vervolgens nagegaan in hoeverre de transities van invloed zijn op de kans te beginnen met sport. Onze algemene verwachting was dat het meemaken van de zes transities leidt tot veranderingen in de hoeveelheid tijdsrestricties en sociale hulpbronnen, waardoor de kans om te starten met sporten (in competitieverband) groter of kleiner wordt.

In tegenstelling tot onze verwachting gebaseerd op het idee van toeneemende tijdsdruk (Kraaykamp e.a., 2009) bleek starten met betaald werken de kans op starten met een sport juist te vergroten. Tijdsrestricties nemen onvermijdelijk toe, maar wanneer mensen gaan werken, treden er blijkbaar ook veranderingen in sociale hulpbronnen op (bv. door verhuizing) die er wellicht voor zorgen dat de kans om met een sport te starten toeneemt. Via sport kunnen mensen in nieuwe woon- en werksituaties namelijk op een laagdrempelige manier nieuwe contacten opdoen (Elling, 2007). Een alternatieve verklaring is dat de kans om te starten met een sport toeneemt, doordat men op het nieuwe werk gestimuleerd wordt om deel te nemen aan sporten met collega's of aan bedrijfssport. Als iemand zelfstandig gaat wonen blijkt de kans om een sport te starten ook groter. De mogelijkheden om via sport nieuwe sociale contacten op te doen lijkt ook hier de meest aannemelijke verklaring. Dit blijkt tevens uit de bevinding dat ook de kans om een competitieve verenigingssport te verkiezen boven een sport in informeel verband groter is. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat bij het uit huis gaan oude sporten worden ingeruild voor nieuwe veelal in competitief verband. Het lijkt er dus op dat bij het starten met betaald werk en het zelfstandig gaan wonen vooral bepaalde vormen van sportbeoefening worden ingeruild voor meer tijdsintensieve en sociale sportvormen.

Samenwonen of trouwen had geen effect op de kans om te starten met een sport. Wel leidt deze transitie tot een afname van de kans om in competitieverband te gaan sporten. Dit sluit aan bij de gedachte dat competitief sporten lastiger is te combineren met het gezamenlijke tijdsbudget en de minder grote sociale behoefte aan contactuitbreiding onder samenwonenden (Kraaykamp e.a., 2009). Een tweede transitie van gezinsvorming, het krijgen van een kind, leidt wel tot een kleinere kans op sportparticipatie. De toegenomen zorgbehoefte pleegt blijkbaar zo'n aanslag op het individuele

tijdsbudget dat daar een negatieve invloed vanuit gaat. Dit sluit aan bij eerdere bevindingen van onder meer Tiessen-Raaphorst (2010) en Breedveld & Mulleneers (2011) dat ouders met jonge kinderen minder deelnemen aan sport.

Bij de twee transities later in de levensloop komt naar voren dat een verminderd tijdsbeslag van werk en gezin de kans op sportbeoefening weer doet toenemen, zelfs de kans op sportbeoefening in competitieverband. De kans dat mensen met een sport beginnen stijgt op het moment dat kinderen het huis uit gaan en op het moment van pensionering. Daarbij moet wel worden aangetekend dat mensen in het verleden vaak al op relatief jonge leeftijd (tussen 55 en 65 jaar) met pensioen gingen. Eerder onderzoek liet ook een opleving zien van de sportdeelname onder de groep 55-65 jarigen, maar Tiessen-Raaphorst (2010) vond ook een duidelijke afname van frequente sportdeelname na het 65ste levensjaar. Voor toekomstig gepensioneerden is dan ook maar zeer de vraag of de kans op beginnen met sport vergroot blijft.

Graag willen we tot slot een aantal relevante tekortkomingen van ons onderzoek bespreken. Allereerst wijzen we op mogelijke herinneringseffecten bij de gebruikte methode van retrospectieve ondervraging. Transities kunnen wellicht door respondenten eerder of juist later in de tijd geplaatst worden dan in werkelijkheid. Aangezien het hier gaat om belangrijke levensgebeurtenissen, verwachten wij echter geen al te grote vertekening. Bovendien hebben wij met anticipatie- en na-ijleffecten rekening gehouden waardoor een deel van deze problematiek wordt ondervangen. Bij het rapporteren over sporten door respondenten doen zich deze herinneringseffecten hoogstwaarschijnlijk vaker voor. Maar naar verwachting leiden dergelijke herinneringseffecten eerder tot het minder snel bevestigd worden van een hypothese (minder grote kans op een match van een levensgebeurtenis en het starten met sport), zodat hier eigenlijk een vrij strenge toets voor onze verwachtingen heeft plaatsgevonden. Ten tweede stellen we vast dat wij voor de temporele en sociale hulpbronnen van respondenten niet over dynamische gegevens beschikken. In ons geval is dit geduid door bij zes demografische transities verwachtingen te formuleren over de eventuele gevolgen voor temporele en sociale hulpbronnen. Echter een meer directe meting van tijd en het sociaal netwerk zou uiteraard de voorkeur verdienen, hoewel een meting van dergelijke hulpbronnen erg lastig is gezien eventuele herinneringseffecten. Veel lastiger in ieder geval dan het vaststellen van belangrijke levensgebeurtenissen. De data begrenste het onderzoek ook door de afwezigheid van informatie over (karakteristieken van) een eventuele partner. Hierdoor zijn we niet in staat geweest om het effect van de partner op de kans om te starten met sporten te onderzoeken, terwijl bekend is

dat sportparticipatie sterk beïnvloed wordt door de partner (Kraaykamp e.a., 2013). Als laatste hebben wij in ons onderzoek niet de nooit-sporters mee kunnen nemen, omdat over deze groep geen informatie is verzameld. Deze groep kan een invloed op de resultaten hebben, omdat zij de algehele kans verkleinen op het starten met sport. Ook verdient de relatie tussen starten en stoppen met (verschillende vormen van) sport onder invloed van belangrijke transitie momenten in de levensloop naar ons idee nader onderzoek. Naast het analyseren van significante invloeden op sportgedrag, zijn daarbij ook door mensen zelf genoemde redenen (tijd, sociale contacten) en ervaringen in betekenisverandering relevant.

De gedetailleerde informatie over het leven van individuen uit de SportersMonitor 2010 maakte het mogelijk om sporten te bestuderen vanuit een levensloopperspectief. Met dit onderzoek hebben wij naar onze mening een relevante dimensie toegevoegd aan het bestaande onderzoek naar verklaringen van sportgedrag. Mede gezien de groei doelstellingen binnen het sportbeleid, is het van belang om nog meer inzicht te krijgen in ervaren stimulansen en belemmeringen van mensen, om te gaan, of te blijven sporten, gedurende de levensloop. De resultaten van onze studie laten zien dat verschillende levenstransities van invloed zijn op het sportgedrag in het algemeen en in competitief verenigingsverband in het bijzonder. Door een flexibel aanbod voor verschillende groepen kunnen sportaanbieders inspelen op bij verschillende levensfasen en transitie passende wensen en behoeften. Maar juist ook niet sportspecifieke instanties en actoren (onderwijsorganisaties, werkgevers, gemeentes, huisartsen) zijn van belang om (niet)sporters die bepaalde transitie meemaken – in samenwerking met sportaanbieders – te informeren over en te ondersteunen bij het vinden van een passend (nieuw) sportaanbod.

Noten

1. *Jasper van Houten* is docent en onderzoeker op het expertisegebied Sports Economics & Sports Management bij de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN Sport en Beweging). E-Mail: jasper.vanhouten@han.nl. *Ralf Hermesen* is projectmedewerker bij GGD Gelderland-Zuid en bij de Gelderse Sportfederatie. *Gerbert Kraaykamp* is hoogleraar Empirische Sociologie bij de Sectie Sociologie van de Radboud Universiteit Nijmegen. *Agnes Elling* is stafmedewerker wetenschapsontwikkeling bij het Mulier Instituut.
2. Voor de afname van de sportdeelname volgens de Richtlijnen Sportdeelname zie: www.mulierinstituut.nl/projecten/monitoringprojecten/richtlijn-sportdeelname-onderzoek-rso_.html

3. Opleiding “laag” bestaat uit: Basisonderwijs, LBO, Mavo/Mulo en opleiding leerlingwezen, “midden” omvat: VSO/MMS, Havo/VWO/Gymnasium/HBS en MBO, en “hoog” beslaat: HBO, Post HBO, WO-propedeuse, WO-doctoraal.
4. De parameters die gepresenteerd worden zijn de logitparameter (b), de standaardfout van de logitparameter (s.e.) en de oddsratio ($\text{Exp}(B)$). De logitparameter geeft de toe- of afname van de logit aan per eenheid van een onafhankelijke variabele. De oddsratio is de vermenigvuldigingsfactor van de odds en geeft de toe- of afname aan van de odds per eenheid van een onafhankelijke variabele. In de bespreking geven we tevens de verschillen in kansen weer tussen eenheden van een onafhankelijke variabele, berekend met behulp van oddsratio's.
5. Hierbij moet vermeld worden dat het gaat om een geringe groep mensen. Van de 413 respondenten die pensionering als levenslooptransitie meemaakten, begonnen er 10 rondom hun pensioen met een sport in competitief verenigingsverband.

Literatuur

- Allender, S., Hutchinson, L., & Foster, C. (2008). Life-change events and participation in physical activity: a systematic review. *Health Promotion International* 23 (2), 160-172.
- Baelen, H. van (2003). *Moeder zorgt, vader werkt? Een onderzoek naar de veranderingen in de verdeling van het huishoudelijke werk tussen mannen en vrouwen bij de komst en aanwezigheid van kind(eren)*. Eindverhandeling voor het behalen van de graad van Licentiaat Sociologie, Vrije Universiteit Brussel, 107.
- Bourdieu, P. (1978). Sport and social class. *Social Science Information* 17 (6), 819-840.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (eds.) *Handbook of theory and research for the sociology of education* (p. 241-258). New York, NY, Verenigde Staten: Greenwood.
- Breedveld, K. & Mulleneers, S. (2011). Geen tijd: smoes of realiteit. In A. Elling & F. Kemper (red.) *'Het kost veel tijd en je wordt er moe van'. Verklaringen voor sportdeelname en inzichten in de leefwereld van niet- niet-sporters* (pp. 57-73). Nieuwegein/ 's-Hertogenbosch: Arko Sports Media/ W.J.H. Mulier Instituut.
- Breedveld, K., Hover, P., Kalmthout, J. van, Lindert, C. van, Veldhoven, N. van, Werff, H. van der, & Wisse, E. (2010). Georganiseerde sportaanbieders in de levensloop. In A. Tiessen-Raaphorst, D. Verbeek, J. de Haan, & K. Breedveld, (Eds.). *Sport: een leven lang. Rapportage sport 2010*. Den Haag/'s-Hertogenbosch: Sociaal en Cultureel planbureau/W.J.H. Mulier Instituut.
- Crum, B. (1991). Over versporting van de samenleving. Reflecties over bewegingsculturele ontwikkelingen met het oog op sportbeleid. Rijswijk: Ministerie van WVC.
- Dool, R. van den, Elling, A., & Hoekman, R. (2009). *Sportersmonitor 2008. Een beschrijving van actuele sportissues*. Den Bosch/Nieuwegein: W.J.H. Mulier Instituut/Arko Sports Media.
- Elling, A. (2007). *Het voordeel van thuis spelen: Sociale betekenissen en in- en uitsluitingsmechanismen in sportloopbanen*. 's Hertogenbosch/Nieuwegein: W.J.H. Mulier Instituut/Arko Sports Media.
- Elling, A. & Claringbould, I. (2005). Inclusionary and exclusionary mechanisms in the Dutch sports landscape: Who can and wants to belong? *Sociology of Sport Journal*, 22: 498-515.
- Farrell, L., & Shields, M.A. (2002). Investigating the economic and demographic determinants of sporting participation in England. *Journal of the Royal Statistical Society: series A* 165 (2), 335-348.

- Gershuny, J., & Sullivan, O. (1998). The sociological uses of time-use diary analysis, *European Sociological Review*, 14 (1), 69-86.
- Haan, J. de (2010). Transitie in de levensloop als context voor sport. In A. Tiessen-Raaphorst, D. Verbeek, J. de Haan, & K. Breedveld (Eds.). *Sport: een leven lang. Rapportage sport 2010*. Den Haag/s-Hertogenbosch: Sociaal en Cultureel planbureau/W.J.H. Mulier Instituut.
- Hachen, D.S. (1988). The competing risks model: A method for analyzing processes with multiple types of events. *Sociological Methods & Research* 1988, 17 (1), 21-54.
- Hills, P., Argyle, M., & Reeves, R. (2000). Individual differences in leisure satisfactions: an investigation of four theories of leisure motivation. *Personality and Individual Differences*, 28 (4), 763-779.
- Késenne, S. (2011). Hebben niet-sporters te weinig geld of te weinig tijd? In A. Elling & F. Kemper (red.) *'Het kost veel tijd en je wordt er moe van'. Verklaringen voor sportdeelname en inzichten in de leefwereld van niet-niet-sporters* (pp. 75-82). Nieuwegein/s-Hertogenbosch: Arko Sports Media/ W.J.H. Mulier Instituut.
- Knoppers, A. (2006). *Wat brengt sport teweeg?* Zeist: Jan Luiting.
- Knulst, W. (1989). *Van vaudeville tot video. Een empirisch-theoretische studie naar verschuivingen in het uitgaan en het gebruik van media sinds de jaren vijftig*. Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kraaykamp, G., Gils, W. van, & Lippe, T. van der (2009). Working status and leisure. An analysis of the trade-off between solitary and social time. *Time & Society* 18 (2-3), 264-283.
- Kraaykamp, G., M. Oldenkamp & K. Breedveld (2013). Starting a sport in the Netherlands: A life-course analysis of the effects of individual, parental and partner characteristics. *International Review for the Sociology of Sports*, 48, 2, 153-170.
- Lammers, J., Pelzer, B., Hendrickx, J. & Eisinga, R. (2007). *Categorische data analyse met SPSS. Inleiding in loglineaire analysetechnieken*. Assen: Van Gorcum.
- Lunn, P.D. (2010). The sports and exercise life-course – A survival analysis of recall data from Ireland. *Social Science & Medicine* 70, 711-719.
- Meulen, R. van der, & Ultee, W. (2006). Overbrugger of onderscheider? Hoe frequent ontstaat interetnisch contact via het sportverenigingsleven in Nederland? *Tijdschrift voor Sociologie*, 27 (2), 109-130.
- Minnen, J., & Glorieux, I. (2004). Kinderen maken het verschil: over de invloed van kinderen op het tijdsbestedingspatroon van ouders. *Tijdschrift van de gezinsbond-studiedienst*, 33 (1), 2-10.
- NOC/NSF (2012). *Sport inspireert! Sportagenda 2016*. Arnhem: NOC*NSF.
- Nomaguchi, K.M., & Bianchi, S.M. (2004). Exercise time: Gender differences in the effects of marriage, parenthood, and employment. *Journal of Marriage and Family* 66 (2), 413-30.
- Scheerder, J., Vanreusel, B., Taks, M., & Renson, R. (2002). Social sports stratification in Flanders 1969-1999. Intergenerational reproduction of social inequalities? *International Review for the Sociology of Sport*, 37 (2), 219-245.
- Schor, J.B. (1991). *The overworked American: The unexpected decline of leisure*. New York: HarperCollins.
- Seefeldt, V., Malina, R.M., & Clark, M.A. (2002). Factors affecting levels of physical activity in adults. *Sports Medicine*, 32 (3), 143-168.
- Southerton, D. (2003). Squeezing time: Allocating practices, coordinating networks and scheduling society, *Time & Society* 12 (1), 5-25.
- Southerton, D. (2006). Analysing the temporal organization of daily life: Social constraints, practices and their allocation. *Sociology*, 40 (3), 435-454.
- Stamm, H., & Lamprecht, M. (2005). Structural and cultural factors influencing physical activity in Switzerland. *Journal of Public Health* 13 (4), 203-211.

- Stuij, M., & Stokvis, R. (2011). Habitusvorming: over de socialisatie van sportgedrag. *Sociologie*, 7 (3), 203-222.
- Szalai, S. (1973). *The use of time: Daily activities of urban and suburban populations in twelve countries*. The Hague: Mouton.
- Stokvis, R. (2010). Sporters en niet-sporters. Habitus en motieven. In A. Elling & F. Kemper (red.) *'Het kost veel tijd en je wordt er moe van'. Verklaringen voor sportdeelname en inzichten in de leefwereld van niet- niet-sporters* (pp. 29-39). Nieuwegein/'s-Hertogenbosch: Arko Sports Media/ W.J.H. Mulier Instituut.
- Tiessen-Raaphorst, A., & Haan, J. de (2010). Een leven lang betrokken bij sport. In A. Tiessen-Raaphorst, D. Verbeek, J. de Haan, & K. Breedveld (Eds.). *Sport: een leven lang. Rapportage sport 2010*. Den Haag/'s-Hertogenbosch: Sociaal en Cultureel planbureau/W.J.H. Mulier Instituut.
- Tiessen-Raaphorst, A. (2010). Sportdeelname. In A. Tiessen-Raaphorst, D. Verbeek, J. de Haan & K. Breedveld (2010). *Sport: een leven lang. Rapportage sport 2010* (pp. 45-68). Den Haag/'s-Hertogenbosch: Sociaal en Cultureel planbureau/W.J.H. Mulier Instituut.
- Tuyckom, C. van, & Scheerder, J. (2008). Sport voor allen? Sociale gelaagdheid van sportbeoefening in Europa. *Tijdschrift voor Sociologie*, 29 (4), 452-465.

Over de auteurs

Jasper van Houten is docent en onderzoeker op het expertisegebied Sports Economics & Sports Management bij de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN Sport en Beweging). E-Mail: jasper.vanhouten@han.nl.

Ralf Hermesen is projectmedewerker bij GGD Gelderland-Zuid en bij de Gelderse Sportfederatie.

Gerbert Kraaykamp is hoogleraar Empirische Sociologie bij de Sectie Sociologie van de Radboud Universiteit Nijmegen.

Agnes Elling is stafmedewerker wetenschapsonwikkeling bij het Mulier Instituut.